

Spalių 1918 m.

№ 10 (80).

ALCANTARA

Turinys.

I. A. M.: Kas tie „laisvininkai“	257
II. J. L.: Apie tiesos meilę	260
III. A. BRAKAS: Musų tautiškos dainos	267
IV. A. SUTKUS: Aktoris	272
V. P. R—NIS: Rudens melodija. (Eilės)	276
VI. V. STONIS: Dainuok. (Eilės)	277
VII. V. STONIS: Po mušio. (Eilės)	277
VIII. TADAS: Poeta	280
IX. LAISVUNAS: Moksleiviai Šiaurės Kaukaze	282
X. Iš mokyklų gyvenimo	286
XI. Patarlės bei priežodžiai	287
XII. Aukos „Motinėlei“	288
XIII. Redakcijos atsakai.	288

Antru atveju spausdinama Lietuvos jaunimui maldaknygė

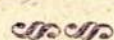
MELSKIMĖS

Sustatė Prelatas A. Dambrauskas

Įvairiomis kainomis, pagal aptaiso.

Užsisakant meldžiama aiškiai pažymėti, kiek egzempliorių tos maldaknygės norima imti merginoms ir kiek vaikinams.

Šv. Kazimiero Draugijos knygyno vedėjas
A. Kniukšta.

SPALIŲ 1918 METŲ.

T. VII.

ATEITIS.

N° 10.

A. M.

Kas tie „laisvininkai“

Nereikėtu gal kalbėti apie „laisvininkus“, nereikėtu gal jų vardas minėti žiurint į jų praeitį, jei gana rimtas mūsų laikraštis „Lietuvos Aidas“ 87 numery nebutu to vardo taip garbingai paminėjęs ir nebutu net savo skiltyse jiems vietos užleides. Bet faktas prieš akis: „Laisvininkai“ nepasitenkindami nei „Ateitimi“, nei „Pavasariu“ nei prie „Darbo Balso“ einančiu „Jaunimo skyriumi“, matomai nei prieš karą ėjusia ir karo metu Rusijoje vargusia „Aušrine“, tveria savo skyrių prie „Lietuvos Aido“: „Laisvininkų Zodi“. Reiškia susitvėrė nauja srovė, ir jau rodo pirmus savo gyvybės apsireiškimus. Net sakosi turinti savo praeitį Rusijoje Maskvos ir Ekaterinoslavo miestuose. Bet apie jų praeitį vėliau. Gaila tik vieno, kad, „laisvininkai“, pirmą kartą viešai pasauliui pasirodę, nepasisakė kas esą, kurių principų prisilaiką etc. Neturint prieš akis jų principų negalima tinkamai jie apvertinti. Taigi priverstas esu šiek tiek bendriau apie juos išsitariti. Tikiu, kad jeigu „laisvininkai“ rimtai mano stotį į gyvenimą, jie turės šią spragą užkišti. O gal jie savy tiek „laisvės“ įtalpina, kad nei bendrų principų, kurie juos rištu neturės! Pagyvensime—pamatysime!

Kalbant apie „laisvininkus“ turiu du faktų omenėjų. Pirma—jų vardą; antrą tai, prie ko jie prisišlijo.

Pažiūrėkime vardo. „Laisvininkas“ reiškia šalininkas laisvės, jos siekėjas ir vykintojas. Tiesa, Amerikos lietuviai leidžia „Laisvę“, bet, jei neklystu, mūsų „laisvininkai“, su jais nėra surišti.

„Laisvių“ supratimų yra daug, sunku butu net suskaityti, ir kokios laisvės siekia šie „laisvininkai“, taip pat sunku gal bus nuspėti.

Laisvė tikėjimo srity, arba laisvamanybė, reiškia, kad žmogaus proto jausmų ir valios neturi reguluoti tikėjimas. Laisvę elgtis kaip jų protas ir geiduliai leidžia. Krikščionių tikėjimo ir etikos jie tuom pačiu nepripažįsta reikalingumo. Jie galima pavadinti žmonėmis gyvenime tikėjimo nepripažįstančiais reikalingu. Ir dabartiniai aušrininkai buvo išstatę vienu iš savo principų laisvamanybę. Gal tikėjimo srity, „laisvininkai“ susitaikytu su aušrininkais. Tuo kart nepakeliu jiems su „Lietuvos Aidu“, kurio pamatas yra kitas. Jiems tiktu, „Aušrinė“ ar „Darbo Balso“ „Jaunimo skyrius“. Kitaip „laisvininkų“ tikėjimo srity negalima suprasti.

Laisvė ekonomiškame žmonių gyvenime, rodosi jau atgyveno savo amžių. Jos prisilaiko žmonės, kuriems rūpi savi reikalai—turtas, o ne visuomenės labas. Laisvė politikos srity—geras dalykas. Ją pripažino beveik visos Lietuvių partijos Rusijoje. Tik kai kurie šios laisvės, kad nepakenkus tautos reikalams—dabar išsižadėjo. Bet moksleivių srovėms risti ekonomiškus ir politiškus klausimus nederėtų. Jų rišimo principaliai neima nei ateitininkai, nei aušrininkai, tik jau išėję į gyvenimą dedasi į esančias partijas, kurių priedermė risti šie klausimai. Taigi lieka vienas rodos svarbiausias laisvės objektas—tikyba.

Dabar pažiūrėkime kito fakto—prie ko „laisvininkai“ dedasi. Gal šis faktas daugiau juos charakterizuos.

„Lietuvos Aidas“ skelbiasi esas nepartivus, jis boja tik bendrus tautos reikalus, jame sutelpa visokių pakraipų žmonės. Skelbti galima kas norima, bet manau, kiekvienam aišku, kad „Lietuvos Aidas“ tarnauja tautininkų partijai, arba kaip Rusijoje ji vadinota Tautos pažangos partija. „Lietuvos Aido“ turinys ir taktika kvepete-kvepia Tautos pažanga. Kas pažįsta šią partiją neprieštaraus. Taigi „Lietuvos Aidas“ yra Tautos pažangos partijos dvasios laikraštis. Iš šio galima butu išvesti, kad naujai gimusieji „laisvininkai“ yra tautos pažangos partijos padaras. Jei žiūrėti šio fakto, tuo kart aišku „laisvininkai“ yra tautininkų partijos ideologai. Bet kam tuo kart toksai keistas vardas? Juk pavadinimas turėtų įtupyti savy srovės prasmę! Ar ne tautininkų vardas tiktu. Ir išties gyvenimo sekimas gali tik patvirtinti šią pastarąją išvadą.

Katalikų moksleivija ir kaimo jaunimas turi sau laikraščius, „Ateitį“ ir „Pavasari“. Nekatalikų moksleivija (laisvamaniai) turi prie „Darbo Balso“ Jaunimo sky-

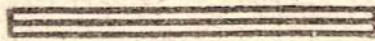
rių“ kaimo jaunimui ir pirma turėjo „Aušrinę“ moksleiviams. Tautininkai neturėjo savos jaunuomenės. Jų partijos eiles papildydavo esančios moksleivijos srovės. Ateitininkai—Tautos Pažangą; aušrininkai—santariečius. Bet dabar, matomai, tautininkai jausdami tokį dalykų stovį nepastoviu, tveria, ar priima į savo prieglobstį naują tautininkų srovę. Dar Rusijoje budami „pažangiečiai“ norėjo sutverti tautininkų moksleivių srovę, bet nesisekė. Dabar tur but vėl daromi bandymai—o gal ir pasiseks?

Bet keistas vienas dalykas. „Laisvininkai“ jieško praeities, ten, kur jos nebuvo. „Laisvininkų Žodžio“ Redakcija, sako, kad jie esą Maskviečių ir Ekaterinoslaviečių „laisvininkų“ pasekėjais. Taigi pažiūrėkime kas tie do „laisvininkai“. Kiek pamenu, Maskvoj, buvo susidarius „laisvininkų“ kuopa iš tų moksleivių, kurie buvo nepatenkinti aušrininkų „susocializėjimu“. Bet tarpe jų buvo artimi ryšiai. Pavyzdžiui „laisvininkų“ atstovai dalyvavo aušrininkų konferencijoje Voroneže 1917 m. Matyt netoli vieni kitų bėgą. Visai kitaip buvo Ekaterinoslave. Ten vienas kitas asmuo, kurs netvėręs kokios-nors organizacijos rodos negali gyventi (tokia jau jų psichologija), nepasitenkindami ateitininkais, sudarė „laisvininkų“ ar kaip kitaip pavadintų kuopą. Jų gyvavimas beveik tik tuom ir apsisireiškė. Jokių santykių aiškių tarpe šių kuopų, kurios viešame gyvenime neapsireiškė, negalėjo buti. Apie bendrumą nėra nei kalbos. Taigi iš jų santykių galima spręsti, kad tik vienodas vardas juos galėjo rišti. Bet viešame lietuvių visuomeniniame gyvenime Rusijoje „laisvininkų“ kaipo srovės nebuvo girdėti ir apie jų skurdą-gyvenimą vienam kitam arčiau patyrusiam moksleivių gyvenimą teko šis-tas susekti. Taigi jieškoti „laisvininkams“ praeities nereikėtų, nes jos neturi. Jeigu Rusijoje, viešpataujant laisvei, negalėjo apreikšti savo gyvenimo viešai, reiškia kad nestengė.

„Lietuvos Aido“ Redakcija pavadino „laisvininkus“: jaunimo dalimi, kuri nori buti nepartinga“ (L. A. № 87), nors „Laisvininkų Žodžio“ Redakcija apie tai nieko nesako. „Lietuvos Aidui“ turbūt perdaug jau „nepartingumas“ patinka? Bet jeigu mūsų „laisvininkai“ išties tais „nepartingais“ yra, kurie tvėrė jau gal ne kartą, bet šimtų kartų savo kuopas, bet visos jos kaip sniegas nuo saulės nyko, tai, galima butu ir šiai pastangai pasakyti: amžiną atilsį. Gyvenimas aiškiai rodo, jog buti nepartin-

gu, kaip tai ji matomai „Lietuvos Aidas“ supranta, vistiek ką buti apsnūdėliu, „lepše“, kaip tokiuos žmones vadina. Jiems koks nors darbas nerupi, už tat, užsidėję sau „nepartingumo“ kaukę, ramiai sau snaudžia. „Nepartingumas“, „bendras darbas“ yra tik fikcija. Tie žodžiai gir-disi tik ten, kur gyvenimas užslopintas, vos-vos apreiškia gyvumą. Buti „nepartingu“ vistiek ką neturėti sau gyvenimo kelio, kurio žmogus turi eiti.

Jeigu „laisvininkų“ atsiradimas yra ne vieno kito jauno žmogaus išsišokimas, jeigu jie rimtai nori stoti į gyvenimą, jeigu nenori tik šusiteršti, tuo kart aiškiai tepasisako savo srovės ideologiją. Bet „Lietuvos Aido“ rimtumas neleis manau „baikauti“ ir jis šį žingsnį yr padaręs giliai apgalvojęs. Tuo kart laimingos kloties naujai begims-tančiai srovei. Kiekviena pastanga, kuri yra gerų norų vedama—girtina.

APIE TIESOS MEILĘ.

Gyvenime bepališvos kartojama žodis tiesa. Kaikuriems tas žodis turi gilios prasmės ir patrankia mąstančiųjų protus, o kitiems nieko augštesnio neduoda kaip paprasta abstrakti sąvoka, stovinti greta kitų į ją panašių sąvokų. Kadangi ji dažnai kartojama, tai svarbu patirti, kaip į ją privalome žiūrėti. Paprastai tariant, tiesa yra tai kas ištikrųjų yra. O žmogaus žingeidumas nepaliauja raginęs sužinoti tai, kas yra ten ir ten, šiapus ir anapus numatomų ribų; ir tuo duoda progos augščiausiam mūsų sielos veiksmui-protui sužinoti bei patirti, kas yra tikrybėje, ko mes dar nežinom. Tad tiesos pažinimas yra augščiausias ir svarbiausias žmogaus didingumo ženklas, liudijęs, kad žmogus yra pašauktas ne tam, kad nieko neveiktu ir neišmanytu, bet tam, kad tinkamai ir rupestingai sužinotu tai, kas privalu žinoti žmogui protaujančiam, turinčiam Dievo paveikslą ir panašumą savyje. Bet ar visi tiesos skelbėjai, kurie stengiasi visomis išgalėmis apreikšti tiesą, turi vienodas pažiūras į ją, ar viena ir ta pati tiesa ne-

apsireiškia kartais dviprasmeį formoje? Deja, dažnai patyriame, kad tiesos skelbėjai tarp savęs nesutinka, kad jų tarpe pasirodo pažvalgų skirtumai į kaikuriuos net svarbiausius dalykus. Iš čia aišku, kad reikia jieškoti tam tikrų priežasčių, kurios užtemdo patį dalyką ir tuom kliudo jį pažinti. Viena iš tokių kliūčių yra tiesos meilės stoka.

Visų pirma, svarbu žinoti, ką tai reiškia mylėti tiesą? Mylėti tiesą, tai reiškia jieškoti atitinkamybės tarp mūsų minties ir daiktų, kurie protu pažįstama. Iš čia aišku, kad tiesos pažinime esama dviejų greta stovinčių veiksnių. Vienas tai patsai žmogus, gyvenantis savo atskiru gyvenimu ir turintis ypatingus skirtumus nuo kitų, arti jo stovinčių asmenų. Antra tai daiktas ir to daikto atitinkamybė mūsų protui bei tiesai. Toji tiesa, budama žmogaus proto dalyku, turi savyje tikrą esimą, bei tikrąbę, o tulį tiesų turinys tegalima imti net tiktai absoliučioje prasmėje. Žmogaus protas, kaip tiesos branduolis, kurs talpina savyje pažintąją tiesą, lieka svarbiu veiksnium, nes jis gali tiksliai ir tikrai suvokti tiesą ir tuom atsistoti ant tikrybės kelio, bet drange gali dėl tam tikrų kliūčių ir nuklysti sudarkydamas tiesą. Taigi, kad to tiesos sudarkymo išvengus, reikalingos yra tam tikros priemonės, kurios apsaugotu mus nuo nukrypimų nepageidaujamon šalin.

Tuo sargu ir yra tiesos meilė, t. y. jai atsidavimas pilnoj to žodžio prasmėj ir jai tarnavimas, ne vardan savo asmeniškų manymų, bet delei augštesnių motyvų, pareinančių iš idealės žmogaus dvasios srities.

Kadangi tiesa budama augštesnė už žmogų toje prasmėje, kad kriterijum yra ne patsai žmogus, bet nepri gulmingi nuo jo paties objektai, tai ir reikalaujama pilno nusilenkimo pažintajai tiesai, kuri yra keliarodžiu žmogaus gyvenime. Žmogus pripažįstas tiesą, pripažins savo prigulmybę ir nuo tiesos šaltinio Dievo, pripažins taipogi, ir kad jo pasielgimai bei darbai yra Dievo akyvaizdoje. Iš čia savaime iškyla ansai butinas reikalavimas žinoti, kokie veikalai bei darbai patinka Dievui, kaip reikia sutvarkyti šis žmogaus gyvenimas, kokios priedermės žmogui yra skiriamos atlikti ir daug kitų dalykų. Tad čia žmogui atsidengia plačios sritis ir prieš jį stoja eilė klau-

simų, į kuriuos žmogus kaip galėdamas privalo atsakyti. Vienok žmogus žino, kad ne jis iš savęs išgalvos atsakymą, bet kad nuo jo neprigulmingai jau yra pasakyta, koks jo paskyrimas, kokios priedermės reikia atlikti jo pašaukimui ir kiti dalykai, tik reikia visa tai sužinoti. Tokiame atvejuje žmogus pilnas tikros tiesos meilės įstengs pažinti tikrąją tiesą, jis pažins Amžinąjį Dievą, visų tiesų šaltinį.

Meilė, koki tai galinga jėga! Jos galingumą liudija istorijos nuotikiai. Pavieni tautos asmenys vedami aiškaus proto, sujungto su pasišventimu visų gerovei, taip sugeba patarnauti, savo tautos labui, kad lieka jos vadovais, jos žadintojais kilime prie augštesnės kultūros. Jie atlieka milžiniškus darbus, neapsistoja prieš jokių pavojus, kurie kartais grėsia ir jų pačių gyvybėj. Jie aiškiai pramato pasekmes, įgaudami įsitikinimo, kad jų darbai nenueis velniui. Aišku, kad ir kiekvienam gal asmeniui nurodo protas, kas reikia atlikti ir kas veikti šioje ar kitame momente, bet tai pasilieka vien tik sumanymas ir geras noras, jei neatsiranda tos jėgos, kuri pastumia darban. O toji jėga, kuri padeda atlikti tokius prakilnius sumanymus, ir yra meilė. Tik, žinoma, reikia pažymėti, kad darbas darbui nelygu.

Pažvelgę į besidarbuojančius asmenis tenka patėmyti, kad vieni jų darbai yra paprasti, kasdieniniai, kurie atliekami iš reikalo ir turi didesnės reikšmės pačiam asmeniui, o kiti jau gali turėti kitokią reikšmę, jau yra nebesurišti su asmeniška nauda, nebeturi jau tos butinos išlygos. Tų darbų pasekmės turi jau reikšmės platesnei visuomenei. Iš to jau žymu, kad tas žmogus atlikdamas tuos darbus buvo gaivinamas kitokiais motivaais, buvo vedamas tan darban ypatinga jėga. Tame asmenyje patėmijame tąją veikiančią jėgą, kuri pridnoda viam atliekamam darbui kitoki atspalvį. O tai ir yra meilė. Aptariant jos esybę, jos privalumus tenka parodyti, kokie milžiniški darbai liko nuveikti tautos didvyrių, kuriems toji jėga pridavė stiprybės ir ištvermės siekiamose srityse. Tokie darbai, atliekami visos tautos labui, pasilieka atmintyje jos tautiečių, patįs savaime išsiskiria iš kitų veiklų ir duoda žinoti, kad jie buvo atlikti augštesniems pobūdžiams ža-

dinant. Juose žymu pasišventimas, atsisakymas nuo savo asmeniškų reikalų, pilniausiai juose apsireiškia atvira širdis, trokštanti visų gerovės, dirbant dėl artimo naudos. Čia tai ir veikia ansai galingas meilės jausmas. Ir ištikrųjų menkas būtų žmogus, kurs turėtų kad ir aiškų protą, kurs permatytų progą, kuomet galima atlikti geras darbas, bet be tos jėgos, kuri palydi darban mintijantį protą ir duoda valiai pergalėti nepalankias kliūtis, — mažai tėturės reikšmės jo kad ir puikiausios idejos. Nesant tikros meilės jausmo, kurs pakreiptu valią prie išpildymo puikių sumanymų, jie ir pasiliks nežymia, nykstančia mintimi. Jeigu kiekvienas rupintusi vien tik savo asmenišką gerovę nestatytų augštesnių idealų, paliečiančių plačią visuomenę, tai toks gyvavimas būtų gana neišmintingas. Taigi matome, kad meilė yra didelė jėga, kuri priduo tu pasauliui kitokią išvaizdą, jei tik visuomenė giliai ją palaikytu. Ten tegali būti santaika, ramybė ir visų gerovė, kur meilė ima viešpatauti. Tokiu būdu darbas atliekamas su meile, visados parodys savo augštą vertę.

Artinimasis prie tiesos, kaipo augščiausias žmogaus uždavinys, negalima užmiršti, nes pačioje žmogaus prigimtyje randasi troškimas tos tiesos. Negali jis pasitenkinti melu: jam tai šlykščiausias dalyras, kurs žemina pačią žmogaus esybę. Jis yra sutvertas tiesai pažinti ir jai tarnauti, tad aišku, kad jo paskyrimas gyvenime privalo atsiekti savo tikslą. Bet ar-gi visi tos didelės visuomeninės draugijos asmenys turi vienodą supratimą apie svarbiausias gyvenimo tiesas, kurių nežinant visas gyvenimas lieka nesąmoningas? Ar-gi ne įvairuoja supratimas apie žmogaus paskyrimą, apie jo uždavinius? Štai, vienas sako, kad neverta gyventi, kad šis gyvenimas yra beprasmiškas apsireiškimas, fatalis reikalas, nuo kurio reikia pasiliuosuoti. Antras sako, kad jam neatrodo esant šį gyvenimą kentėjimų vietą, o trečias gal pasakys, kad jog atrodo, kad mirčia viskas pasibaigia, kad nėra pomirtinio gyvenimo, tai kogi čia liudėti, varžyti save, ar neverta kaip galima plačiau pagyventi, išnaudoti tą taip trumpą laiką. Taip tai esama su tiesa, kuri atrodo ne visiems suprantama o kiekvienas pats sau aiškina, žiurėdamas vien tik

iš savo pusės ir vadovaudamasis savo subjektyviomis nuomoniomis. Klausimas kila, dėlko viena ir ta pati tiesa atrodo daugeliui nesuprantama ir pavirsta nuomonių mišiniu? Be abejo kliutis glūdi pačiame žmoguje, nes jis stengiasi tiesą pažinti. Mums atrodo, kad viena iš pirmųjų, statomų kliučių ir yra stoka tiesos meilės. Kaip jau augščiau esame matę, ji yra reikalinga visuose darbuose, kuriuos žmogus atlieka. Gal kilo neaiškumų, kaip ir kokių būdu privalome apreikšti tąjį meilės jausmą. Vienok vėdami tos pačios minties privalome pasakyti, kad neišvengiamas yra reikalavimas pirmiaus pamylėti tiesą, norint ją pasiekti. Tai sąlyga, nuo kurios, mums rodos, negalima pasiliuosuoti. Patyriame ir kasdieniniame gyvenime, kad jeigu koks darbas mus nepatenkina, tai mes jo šalinamės, vengiame; tad vėčiau jo vietoje atliksime kitą kokią darbą mums malonesnį, prie kurio mes turime prisirišimą, tiesiog pasakius, kurį mes mylime. Bet čia negalima lyginti savo kasdieninių darbų su tiesos sritimi, kuri reikalauja kitokio atsinešimo. Čia negalima pasakyti, kad aš priimu tai už tiesą, kas yra man malonu, kas teikia smagumo. Ne, čia jau kitaip dėstosi dalykas. Sveikas protas negali reikalauti atmetimo, ar priėmimo, atsižvelgus į tai, koki tiesa maloni, koki ne. Tikra tiesa, kaip toki yra visados priimtina ir nieku būdu neatmestina. Tečiau žinoma, kad žmogus kartais yra palinkęs, kad ir aiškiausią tiesą atmesti, arba nesielgti sulig jos, tarsi jos nepažinus. Bet ką tai padės? Jei iš paties žmogaus šalies yra statomos kliutis, kad išvengus kokių nors būdu susidurti su tikra tiesa, tai vargu bus galima kalbėti apie pačią tiesos sąvoką. Taigi žmogus pirm pažinsiant tiesą, privalo pamylėti ją, jausti prisirišimą ir atsidavimą jai. Tasai apčiuopiamas meilės jausmas liudija, kad norima žinoti tiesą, norima ji suvokti ir nestatoma kliučių jos pažinimui. Tuo būdu jau skinama takai savo protui.

Mūsų protas jau nebepasitenkins by-kokiais aiškinimais, kurie neduoda aiškaus atsakymo į pastatytus klausimus, jis jieskos tikrų, priežasčių visamkam išaiškinti. Bet juk nevisas tiesas protas taip lengvai permanys. Rasis tokių, kurių proto pajiega neįstengia išrišti. Čia žmogus mylis

tiesą, nusilenks prieš ją, įtikės į ją, nes jis apsvarsto savo žinojimo pajėgas ir permanęs tų tiesų gilumą ir prakilnumą, į jas įtikės protingai pasielgdamas. Jis nesisakys, kad aš to ir to nelaikau tiesa, kadangi aš nesuprantu. Nors tula tiesa jam bus nesuprantama, vienok ji pati savyje yra tiesa ir kaipo toki privalo stovėti lygiai su tomis tiesomis, kurios yra priimtose supratimo keliu. Žodžiu tariant, tiesa nepriklauso nuo subjektivios mano saivalės; ji egzistuoja visiems ir visų protus atkreipia į save. Antra, nejaugi žmogaus protas toks galingas butu, kad giliausius visybės klausimus, paliečiančius pačią visatos esmę taip lengvai suprastu. Jis daugumoje atvėjų tenkinasi paprastu tikėjimu nekuriomis dalykais, kurie yra kitų ištirti. Tai dėlko-gi čia ignoruoti religijinio tikėjimo tiesas, kurios visųgiliausioje savo prasmėje apšviečia žmogaus protą, duoda jam atsakymą į svarbiausius klausimus, apreiškia mūsų gyvenimo iikslą ir daug kitų tiesų. Niekas neatima teisės mūsų protui artintis prie tų tiesų supratimo, bet anaipol tai nereiškia, kad koliai aš jų nesuprantu, tai turiu teisę joms netikėti.

Taigi tiesą mylint ir ją gerbiant visados bus galima pasielgti protingai nenusidedant kriticizmo teisei ir kitiems reikalavimams. Pripažinęs reikšmę meilės jausmui tiesos pažinime, vis gi dar galutinai mes nebusim tikri, kad stovim ant tikrojo kelio, kad save apsangojom nuo suklydimo. Gal rasis ir kitų vos tēmijamų kliučių, kurios pareina ar tai nuo vienpusiško jausmų krypsnio, ar kitų priežasčių—tai jau kitas dalykas. Bet žengiant toje srityje privalome auklenti savyje tąjį meilės jausmą.

Tiesa nepasiekiama žmogui umu laiku, lyg koks teisėtu būdu įgijamas dalykas: žmogus privalo ją gamintis dideliu triusu, rūpesčiais, o kartais net ir su nuoskaudomis. Bet visųsvarbiausia sąlyga tiesos jėškant yra savęs išsižadėjimas tiesos naudai. Iš čia seka nuolatinė kova su priešingais norais, įgeidžiais, savymeile, o kartais tenka net save apkaltinti tiesai nusidėjus ir net save paaukuoti tiesai, juk tam yra nemaža ir istorijos pavyzdžių.

Kad pilnai tai išsiaiškinus, pažiūrėkime, ko žmogus iš prigimimo savo protu jėško? Atsakyti į tai nesunku.

Žmogaus protas visada yr laikęs savo uždaviniu išrišti šiuos tris klausimus: 1) kokia yra daiktų esmė; 2) kokią jie užima pasaulyje vietą ir 3) kaip daiktai santykiuoja su absoliutu, t. y. su Dievu.

Žmogų patenkina vien pasiekimas pilnybės, sujungimas visų apreiškimų įvairybės į vienumą. Tas stengimasis yra duotas žmogaus sielai paties Dievo. Sutvertas Dievo paveikslu žmogus įgimtu būdu stengiasi pažinti Dievą. Jak Dievas pastatė žmogų prigimties valdovu, tai žmogus pilnai ir tegali pasinaudoti savo viršenybe, jei jis dvasiškai pasisavins visą sutvertąjį pasaulį, t. y. tiksliai išnagrinės ir supras jo esmę. Musų dvasia savo tyrinėjimuose daiktų esybės pasiekus Dievo pažinimą, pasiekia augščiausį ir paskutini, tikslą įgimto jai stengimosi; nuo to, kas yr priklausoma ir relativa, ji pasikelia prie to kas yr absoliutu ir nepriklausoma. Čia baigiasi ribos mūsų protavimui; bet jos visai skiriasi nuo kitų. Visos kitos ribos aprubežiuoja žmogų, daro negalimu jo norų išpildymą, tuotarpu atjausdami, kad Dievo pažinimas yra riba mūsų minčiai, mes drauge įsitikriname, kad negalime eiti toliau, delto kad tai, ką mes čia pažinom, teikia mums pilnai pasitenkinimą. Mes įsitikriname, jog Dievas budamas begaliniai didis, negali buti apimtas mūsų protu.

Pamatinis įstatymas visokio pažinimo yra tas, kad pilnas žinojimas tegalimas tik tada, kada pažįstantis subjektas taipogi yra galingas dvasiškai, kaip ir objektas, kurį jis nori pažinti. Delto, kuo pilnesnis mūsų pažinimas Dievo, to galingiau mes jaučiame reikalingumą garbinti Jį, nes aiškiau suprantame savo silpnumą ir prigulmybę nuo Jo visagalybės ir amžinybės. Negalima rodos, kad žmogus atsineštu į Dievą vien protavimu, nes kaip tikai jis pasiekia Jį savo protavimu, tuoju savaime pamato priešdermę nusižeminimo ir nusilenkia prieš Jį: tuo būdu, taip sakant protavimas veda prie religijos. Iš čia seka taipogi, kad tikras tiesos pažinimas reikalauja ne tiktai protavimo, bet ir kitų doriškų jėgų.

J. L.

Mūsų tautiškos dainos.

(Pabaiga).

Dainos apie meilę rodo mums, kaip nekaltas jaunikaitis, bei skaisčios širdies mergelė išreikšdavo ką-tik atsibudusią, pražydusią pirmąją savo meilę, kaip šiame augstame it kristolas tyrame jausme, šiame stebetiname sielos apsireiškime, maloniam kentėjime, sujudinančiame širdį atsiduoksėjime, jie matė ką-tai augsta, dieviška, labai gerbtina, nepasiekiamą. Atsibudusi pirmoji meilė taip įkaitina širdį, taip užvaldo protą ir pavergia mintis, kad jos auka nejaučia nei miego reikalingumo, nei darbo sunkumo, nei alkio, nei rytą giesmininkų-paukštelių čiulbėjimo, nei vakare lakštutės čiauškėjimo, mąstant apie numylėtą mergelę-leliję arba bernelį-dobilėlį:

Kaip mergytės nematau,
Nei kur dėtis nežinau,
Nei man valgis, ni man gėris—
Kaip ligonis turiu but...

Šią naktį, par naktį
Miego nemiegojau.
Tada aš miegosiu,
Kaip mergytę gausiu,

arba:

Tada aš miegosiu,
Kaip bernytį gausiu.

Pas senovės lietuvių meilė buvo ne paprasta kuniškas-gyvuliška, bet augsta, tyra, buvo tai labai šventas ir švelnus jausmas. Šį jausmą kojomis mindžiojančius jie pasmerkėdavo, meldami žaibelio ir griaustinėlio, kad užmuštu piktąjį:

Zaibuok, žaibeli,
Griauk griaustinėli,
Užmušk piktą vyrelį.

Visose šiose dainose taip dailiai apgiedančiose menkiausias smulkmenas matyti gerbtinas, doras, lipšnus apsiėjimas. Meile liepsnojanti mergelė sutikusi savo širdies valdytoją neatsiduoda jam, bet yra labai atsargi: kalba nedrąsiai, bijo jam į akis pažvelgti, o pasisveikinant ir atsisveikinaut jos baltoji rankelė dreba, šieroji žemelė po kojelių linksta:

Šelmi-bernužėli,
Aš negaliu stovėti,
Su tavimi kalbėti...
Atsitrauk, šelmi, nuo manęs...

O aš neduosiu
Tau baltos rankelės...
N'eisiu, bernužėli,
Artyn pas tave,

Baltas dobilėli,
Artyn pas tave...

Mergelė-lelijelė nenori, kad svetimi jaunikaičiai ją pažintu, jos vardą žinotu, su ja kalbētu. Ir jaunikaičiui tas mergelės atsargumas labai patinka: jis karščiau ją myli, godoja ir mielu noru imasi sau amžina gyvenimo drauge. Priešingai, palaidos, neatsargios mergaitės yra jaunikaičių negerbiamos, bet niekinamos, neapkenčiamos. Žodžiu, visos šios dainos ne tik žavete-žavi skaitytoją savo formos dailumu, gilių minčių gausumu, bet kartu žadina mummyse nekaltybės meilę, ragina tą angelišką dorą gerbti. Dora jose augsta ir pavyzdinga. Nėra nevienos dainos, kuri galima būtų pavadinti begėdiška, kuri užgautu, nuodintu gryną širdį, peržengtu nekaltybės ir doros ribas.

Neprošali bus čia priminus vieno mokytojaus, ruso per lekciją apie graikų literatūrą išsitarimą, kad senovės graikai turėję tikras moteris, užlaikančias joms Sutvėrėjo ir gamtos paskyrimą, o mes tik jų šešėlius teturime. Tą patį galima pasakyti ir apie lietuvius. Faktas, kad pas daugelį mūsų moterių kaip sodžiaus mergaičių, taip ir inteligentių bei mokinių tarpe dora ne per daug augštai stovi. Šis baisusis pasaulio karas parodė, kad mūsų „angelėliai“ puolasi - limpa kaip musės prie medaus ant „kipšukų“. Gal nevienas tuo užsigaus ir norės pateisinti, bet širdies gilumoje sutiks, nes faktas kad ir liudnas lieka faktas. Laikas susiprasti ir nedaryti gėdos visai tautai. Neretas, praktikuojamas mokinių tarpe žingeidavimasis ir kalbos: kas ką myli, kaip Jonukas pametęs Onytę, apsirinko sau Marytę, kartais išileidžiama į ilgas korespondencijas. Ir jau... sudiev mokinimosi. Todel nestebėtina, kad dabar likus mokytojais mokytojavimas nasiseka. Gyvendami kaime ne-tik-ką nesame pavyzdžiu jaunimui ir vaikams, bet nevienas iš mūsų nekartą duoda progos papiktinimams. Pažvelgę į senovės lietuvių jaunimo pavyzdinę dorą gal nemažai nusistebėsime, kad tame dalyke nekiek nepažengėme, neišsitobulinome, bet labai toli atlikome. Jaunimas — tai tautos viltis. Koki bus mūsų ateitis?...¹⁾ Bet gal kitą sykį prie progos plačiau apie tai pakalbėsime, dabar gi grįžkime prie dalyko.

Kalbant apie tautišką poeziją negalima nepaminėti kai kurių priekaiščių: kad kaikurios mūsų dainelės trumputės, jų turinys menkas, neperaiškus. Bet ne visai tai tiesa. Kartais sumanytojas — dainos tvėrėjas svarbiausiąją mintį, taip sakant,

¹⁾ Čia nekalbu apie dorą-susipratusį kaip sodžiaus jaunimą, taip ir mokinius, bet vėjagaudžius, betikslūs, taip sakant, nusmukelius ir nusmukelės, kurių kiekvienas iš mūsų nemažai pažįsta.

išdalies tik teprimena, jos pilnybę palieka pačiam skatytojui pagalvojus išvesti, kas, rodosi, nei kiek nekenkia dainos aiškumui ir jos turinio neiškraipo, vertės nesumažina. Dainų gi trumpumas lieka visai prašalintas jų daugumu. Tarp jų turinio yra taip artimas rišys, kad kelios dainos gali būti sujungtas į vieną. Jos rišasi vieną su kita, kaip retežio grandelės. Pagal noro ar reikalo galima grandelės pridėti ar atimti ir taip neteži padaryti ilgesnį ar trumpesnį.

Teisybė, kurie ne kurie iš šių auksinių tautos sielos rasantų lašelių pasilieka be šviesos, be gražumo neatsižvelgiant į tai, kaip mes į juos bežiūrėtumėme. Kai-kurios dainelės tikrai yra menkutės, jų turinys nekoks, palyginimai nevykę, be jokios poetiškos vertės. Ir negalima reikalauti, kad dainos sutvertos menkai teišsilavinusių gamtos vaikų, užsilikusios keliaujant iš burnos į burną, atitiktų visiems mūsų laikų poezijos ir dailės reikalavimams. Pas kitataučius yra kur-kas silpnesnių, daug menkesnės vertės tautiškos poezijos lakštelių, kuriuos jie taip brangina, kuriais taip didžiuojasi ir net savo literatūros žiedeliais skaito. Tai kodėl-gi norime, laukiame ir reikalaujame iš senovės lietuvių vien tik gerų-dailių, poetiškų - muzikalių dainų? ...

Giedojimas, tas gražus, taip geistinas paprotys senovėje buvo išsiplatinęs po visa šventosios Lietuvos žemelę. Dainavo be perstojo kiekvienas: ir baltaplaukis senelis, ir pailsėnuvargęs vaikelis, visagalis kunigaikštis ir menkas sermeguotas kaimietis. Žinoma ne kiekvienas mokėjo savo jausmus dailiai-poetiškai išreikšti, o svetimos dainelės reikšmės gerai nesuprasdamas, prie savęs ją taikindamas sudarkydavo. Tam tikri dainiai-giesmininkai pasirinkdavo sau geresnes, dailesnes giesmeles ir, tik jų pristigę, kartais vartodavo menkasias, nes labai buvo gerbiamas tas, kuris ne tik muzikalėmis-poetiškomis, bet ir šiaip jau dainomis ilgai savo klausytojus žavėti galėdavo. Taip užsiliko menkesniosios dainelės lig mūsų dienų.

Lietuvių tautiškas dainas tikrai galime pavadinti pilnai tautiškomis: visa tauta, jos širdis, jos siela yra jų tvėrėjai. Jos yra tautiškos ir todėl, kad visa tauta jas giedojo. Kur tik senovėje gyveno lietuviai, iš ten toli-toli buvo girdėti gailmaloni, rami-žavėjanti jo dainos melodija. Labai gailu, kad kilant ir platinanties kulturai, tautiškų dainų skambėjimas vis nyksta, kas kartą rečiau jos begirdėti.

Mūsų dainos keliais žodžiais taip pilnai, taip dailiai nupiešia širdį žerindančią-liepsnuojančią artimo ir tėvynės meilę, širdį perpildytą liudnumo, didvyriško pasišventimo, stebėtino ramumo-

rimtumo; gyvai vaizdina linksną-džiaugsmingą arba liudną-viską slegiantį margojo gyvenimo atsitikimą ar matutės-gamtos apsiareiškimą.

Tikrai sunkiomis ir juodomis turėjo būti tos dieneelės, kurios mūsų protėvių širdyse pagimdė-sutvėrė tokius graudžius vaizdus, kokius randame jų dainose. Ir tikrai taip yra. Ką-tik užgimęs, dar vygelėje-lopšyje supamas lietuvis-kudikis jau pratinosi-mokinosi kentėti, visos jo dieneelės praleistos šios ašarų pakalnės kelionėje — tai neapsakomas vargas-kentėjimas, jis varge gimęs, varge augo, varge gyveno ir savo kietojo vargo galo nematė:

Ej varge, varge,
Varguži mano,
Kada aš tave, varge, išvargsiu?

Ai, ai, ai, ai, Dievulėlau,
Vargios mano dienuželės;
Varge gimiau, varge augau,
Aš gerumų n'įspāžinau.

Baudžiavai užėjus, kaimiečių likimas nei kiek nepagarėjo, gal ir pablogėjo. Ponas kartais svetimžemis, paėmęs baudžiauninkus, it vilkas nekaltus avinėlius, į geležines savo rankas, trokšdamas kuogreičiaus pralobti, kaip tik išmanydamas, vargino sermeguotą - chlopą jį plakdamas, visaip išnaudodamas-skriausdamas, jo gyvybės nekiek nebrangindamas:

Mes ne galim apipiešti,
Nei išpasakoti,
Kad jau esame nuo ponų,
Iš visur apstoti.

Lietuvis ramiai kentėjo, ne-tik nesipriešino, buvo paklusnus ėdikams-ponams, bet apsipratęs-pasitenkinęs savo stoviu-likimu, jiems nepavydėjo nei garbės, nei turtų, nei lengvaus-laimingo gyvenimo ir savo bėdino stono nenorėjo mainyti su kraujageru ponu:

Kaip tie žmonės gražiai kalba,
Kaip tie ponai gardžiai valgo,
O aš bėdno savo stono
Nemainyčiau nei su ponu.

Tas begalinis mus labai bauginąs vargas taip užgrudino lietuvi, taip sutvirtino-išdirbo jo valią ir budą kad niekas jo perlaužti, įveikti, pavilioti, pergalėti negalėjo. Iš tų dainų matyti, kad mūsų bočiai-senovės lietuviai sunkiausiuose atsitikimuose nenuleisdavo rankų, neatsiduodavo tuščiam vaitojimui—raudojimui bei nusiminimui, bet kantriai-ištvermingai nešdavo

baisuji savo jungą, ramindamiesi liudna-griaudžia-giesmelė. Ir toje valandoje, kada smarkus sopulys kietai širdį spaudė, kada ašaros iš akių upeliais pludo, lietuviui sekdavosi dainoti: dainelė pati savaime, nejučiomis plaukte-plaukdavo iš jo sudžiuvusių-sukėpusių lupų. Joje jis išliedavo visus savo susopusius sielos skausmus, augštas-gilias mintis, išreikšdavo visus savo širdies jausmus, kurie mus it balzamas gaivina, sustiprina tėvynės meilėje, žadina-ragina prie pasiaukojimo—tarnavimo jai.

Šiandienai kada Lietuvos Rytus nušvietė skaisti aušrelė ir giedras išsiblavęs, mėlynasis dangus skelbia šiltą-gražią, sauletą-gaivinantią pavasario dienele, kada mūsų gerbiamųjų veikėjų ir dainių pranašavimams išsipildžius, Lietuva atbusta, keliasi iš ilgo letarginio miego¹⁾. Mums jaunosios kartos lietuviams dar daug, beabėjo, reikės pakelti sunkaus vargo. Bet tenetruksta mums spėkų! Sergėkime savo garbingųjų protėvių pavyzdį! Gaivinkime savyje jų augštą dorą, karštą jų Dievo, artimo ir tėvynės meilę, pamylėkime jų dainas, skaitykime, giedokime jas, o drąsos ir jiegy niekuomet nepritruksime! Tose dainose rasime neišsemiamą paguodos ir stiprybės šaltinį, joms vėl praskambėjus po visą plačiąją Lietuvą mūsų širdis po ilgaus, kieto vargo ramiai ilsėsis savo, bočių prieglobstyje.

Kaip gailiai rauda-vaitoja garbingas mūsų upių tėvelis-Nemunas nebegirdėdamas taip numylėtos senovės melodijos, kada mergelės baltosios-lelijelės ir berneliai-raudonieji dobileliai savo galingomis giesmėmis ir traškančiasias girias, ir žaliasias pievas, ir sriaunasias upės žavete-žavėjo. Ir prisimena žilasis senelis, kaip senovėje ramiai-linksniai per tiek šimtmečių nešdamas savo tyrąjį, banguojantį-putuojantį vandenėlį į plačiasias-giliasias jūrės-marelės, klausė malonių lietuvių dainos garsų, stebėjosi-gerėjosi jų gražybe. Ir klauso nuliudęs senelis: „Kodėl kas-kartą vis dingsta-žusta gražusis senovės giedojimas? Ar daininkai ir daininkės savo dainas nešasi su savimi į tamsuosius smilčių kapelius? Ne, taip neprivalo buti—giedojimas atgims*!... Ištikrųjų giedojimas Lietuvoje neprivalo žlugti, reikia, stengtis kiek tik galima jis gaivinti ir platinti. Lietuva—tai dainų šalis, joje gyvena tauta pragarsėjusi savo dainavimu-niuniavimu, kuri dainuodama savo mažulius vygelėje supa,

¹⁾ O vienok Lietuva
Juk atbus gi kada
Ne veltui ji tiek iškentėjo!

Kanklių balsą išgirs,
Miegas kraujas užvirs,
Nes Kryžius gyvatą žadėjo...

(Maironis).

tauta, kuri giedodama pergalėjo galingus savo priešus, kuri dajnuojant gimė, dainuojant auga ir per visą savo gyvenimą be-
perstojo dainuoja.

Teauga, tepražiata, teplatinas tautiškųjų dainų mylėtojų
bureliai, tespiečiasi į draugijas, teuždega įkaitusiose mūsų šir-
dyse senovės lietuvių tėvynės meilę! Toji karšta-liepsnojanti
meilė teprašalina visas pinkles ir kliutis priešų mums daromas!
Tenenusimena lietuviai, bet dainuodamas, kietus savo vargus-
skaudžias nelaimes mindžiodamas, testoja į darbą. Tos dainos
atgaivins miegančius ir snaudžiančius tautiečius, pradžiugins
taip nuliudusias tamsiasias gireles, plačiasias-žaliasias pievas,
sriaunasias-giliasias upeles. Tepraskamba gi mūsų tautiškosios
dainos-giesmelės po visus Lietuvos kampelius, tesužadina visus,
o ypač tautai jau kaip ir mirusius kaikiurius mūsų brolelius
ir seseles!

A. Brakas.

Pašaukimai ir jų priedermės.

Kiekvienas moksleivis ankščiau ar viliau turės rinktis sau šioki ar
tokią pašaukimą. Pašaukimo išsirinkimas yra svarbiausias moksleivio gyve-
nime žingsnys. Jis reiktu daryti ne aklai, bet gerai iš visų pusių pašau-
kimo klausimą apsvarsčius. Čia negana tam tikro įgimto palinkimo ir ga-
bumo, bet reikia dar ir tikro noro pasirinkto pašaukimo priedermės są-
žiningai pildyti. Tos priedermės, renkanties pašaukimą, išanksto reikėtų
žinoti. Turėdami tai omenėje, mes ir sumanėm informuoti moksleiviją
trumpais straipsniais apie tai, ko įvairūs pašaukimai reikalauja iš jauno
kandidato į juos, kad jis galėtų netik pats rasti savo pašaukime laimės.
bet ir visuomenei tapti naudingas. Tam tikslui dėsime „Ateitin“, eilę
straipsnių, nurodančių, ko krikščionijos mokslas, visuomenė ir pati nesu-
gadinta žmogaus sąžinė reikalauja iš įvairių pašaukimų atstovų. Pradžiai
dedame d-go A. Sutkaus straipsnį apie „aktorį“. Toliau eis panašūs straips-
niai apie advokatą, dainių, daktarą, inžinierių, kunigą, pirklių, ir t. t.

Red.

Ant. Sutkus.

1. Apie aktorį.

Aktorio profesija — sunki, atsakominga ir nedėkinga.
Ji tokia tik tuomet, jeigu aktorius žiuri į savo darbą tikrojo
dailininko akimis, o ne amatninko ar šposininko.

Einaš scenon privalo atminti, kad teatru negalima užsimti delei uždarbio arba patenkinimui savo savymeilės ar pagalos tik delto, kad aktorio darbas yra visulengviausias ir visiems prieinamas. Tikrasis dailininkas nekuomet nepataikauja miniai, nes kuriančios dvasios tveryba nėra pakartojimas to, kas p r i p r a s t a žmogui jo kasdieninio gyvenimo bėgyje; kurimo jiegu pagamintieji vaizdai—yra turiningas ir turtingas apibendrinimas gyvenimo apsireiškimų ir faktų, turinčių savyje nepaprastų emocionalių ir idėjinių turtų. Meno vaizdai—yra virš gyvenimo. Tikrojo dailininko-genijaus ar vien talento žmogaus turtingos ir išimtinės dvasios „gyvenimo“ minia nepripažįsta, iki ką jis kalba, netampa jai priprasta, neįstringa jai ausysna, nepalieka jos dvasioje. Dailininkas vykusiai gali kurti vien tą darbą, kuris gali tenkinti jo aistetikos skonį bei grožę. Jei jis priguli, sakysime, nuo darbdavio, tad priverstas daryti ne ką jis nori, bet ką nori jo darbdavys. Gana dažnai vieno ir kito norai ne tik nesutinka, bet griežtai skiriasi. Ir tai labai suprantama. Antrepreneris paprastai esti susirupinęs kasa, galvoja apie visų bilietų išpardavimą ir, žinodamas publiką, vaidina jai patinkamas pjeses, kad tik daugiau surinkus už spektaklį pinigų. Nei režisieris, nei aktoriai negali atsisakyti tokio, kartais, tuščio ir nepageidaujamo jiems darbo, kadangi jie tarnauja—gauna algą.

Mūsų scenoje dar, ačiu Dievui, nėra panašių apsireiškimų ir, tur-but, delto, kad pas mus nėra antreprenerių ir apmokamų aktorių. Tečiau kuriantieji teatrą turi tai išidėmėti, kad atėjus laikui taip galėtu tvarkyti techniškąją kuopų pusę, kad kalbami apsireiškimai nerastu sau vietos mūsų teatre.

Einaš teatran turi atminti, kad scenos dailininkas, vos jau užlipęs, privalo paslėpti savo savymeilę giliau kišenėn ir užmiršti, kad jis atėjo čia vien savęs rodyti. Ir jau bent to delei, kad scenos menas yra tas, kurį gamina kolektivas. Tai-gi nėra scenoje nei pirmųjų, nei antrųjų rolių. Tėsama vieno: ištisas nedalinamas vaidinimas, kurį kuria visų veikiančiųjų vidaus sąryšis. Tokiame vaidinime teatro dailininkui, kiekvienam teatrą mylinčiam, vienodai reikalingi—aktoris vaidinęs trisdešimties lapų rolę ir aktoris be žodžių, gal but, vienintėlį kartą tepasirodąs scenoje per ištisą vaidinimą. Dažnai esti, kad rolė be žodžių, nors ir menkliau dėkinga, kur-kas sunkesnė, negu trisdešimties lapų rolė. Ir ją, tą menkutę, privalo vaidinti gabesnis aktoris.

Mūsų scenoje matome, kad kiekvienas aktoris laiko rolę gera ar bloga lapų kiekybe ir vietoje reikalingo vaidinimui

psichologijos aktorių ryšio, vienas kitą stengiasi „aplenkti“, kad tik „jis ne geriau, kaip aš“.

Daugelis eina scenon matydami pasisekimą ir pagarbą talentingų aktorių. Scenos svajotojus vilioja garbė, aplodismentai, gėlės, dovanos... Deja, tokių užmirštama, kad visi šie dalykai dažnai nieko bendro neturi su širdingu dėkingumu. Iniciatoriais tokių „dovanų“ tankiausiai esti artimieji pažįstami, draugai ir kiti panašūs žmonės. Atsitinka, kad patį aktorį už savo pinigus teikia sau „dovanų“. Svajojantieji apie sceną paprastai mano, kad aktorio darbas gana lengvas. Tereikia turėti dėkingą išvaizdą, simpatinę balsą ir kuno miklumą ir jau galima vaidinti. Tai—baisus paklydimas, kuris galų-gale aktorių profesionalą butinai pražudo. Visas šiaip protaujančio aktorio darbas—tai rodymas scenoje paties savęs ir dar beždžionuojant. Toksai aktorius ne kas kitas, kaip bala-gano juokdarys, šposininkas, iškoneveikiąs už nuvytusias gėles savo asmenį...

Garbė teteikia dvasiai pasitenkinimą tik tuomet, jei ji pirks. įgyta kovą už savo idėjas, kovą ilgą bei sunkią. Pigią gi garbę, kuri tesiremia mokėjimu pataikauti, veidmainiauti, reklamuoti, lengvai gali turėti kiekvienas. Tam tereikia vien „mokėjimo“, nieko bendra neturinčio su kurimu ir jo akstiniais. Dailininko, kurio naudojamas tuo savo „mokėjimu“ paprastai užmirštama, kad jis d a i l i n i n k a s, o ne spekuliantas. Dažniausiai manoma, kad jeigu yra noro, tad jau galima eiti teatran ir būti artistu; manoma, kad aktoriui tereikia „jausti“, nieko nereikia žinoti, nieko nereikia mokintis. Taip lengva įprasti išeiti scenon, priprasti prie publikos, mokėti vaikščioti. Ir delto visą einama, scenon, net švėplų ir kuprotų. Mulkiškos drąsos pagauti visi „moka“ vaidinti...

Aktorio dvasios gyvenimui, jo vaidintuvei išlavinti reikalingas platus, gilus ir kiek galima nuodugnesnis bendavimas su gyvenimu bei gamta; ilgas, kantrus ir visad skaudus teatro, kaipo tokio, išnešiojimas savo sieloje. Mintis visuomet turi kaisti, jausmas nerimauti...

Jo darbas gana atsakomingas. Savo kuriniu aktorius vienkart veikia į visą minią ir veikia be jos žinojimo ir valios. Užžiebdamas žiūrėtojuose naujų emocijų, jis kelia juos ir veda paskui save. Teatras veikia į žiūrėtoją konkrečiais vaizdais, galingomis emocijomis. Ir aktorius, ir teatras atlieka kilnų darbą, jei jie virpančia dvasia eina prie savo meno, jei padeda žiūrėtojui pažinti pasaulio ir asmens dvasios gyvenimą. Bet aktorius ir teatras atlieka kenksmingą darbą, kuomet pa-

taikauja gyvenimo įpročiams ir minios skoniui, kuomet neįstengia pavergti žiūrėtoją ir eina greta jo reikalavimų.

*

*

*

Prityręs aktorius ir megėjas tai ne tas pats, ką didis aktorius ir paprastas. Pažiūrėkime skirtinguman prisityrusio aktorio ir gatvės žmogaus—profano.

Profano eisenoje matome, kad jis susirupinęs vieninteliu—pasiekti savo tikslą. Jei jis daro tulą judesį, tai vien tam, kad atkreiptų savin vežėjo ar biznierio dėmesį; jei jo kalbama, tai vien tam, kad sumelavus, apgavus ar bent kokiu kitu būdu pasiekus savo prozaiško tikslo; jei sujudina savo ranką, tai vien tam, kad išplėtus skėtį ar išsiėmus iš kišenės šnypštuką.

Scenoje visi šie racionaliai judėsiai tik bendrai žymimi. Tiesioginis tikslas—veikti į jausmą bei vaidentuvę žiūrėtojo. Aktorio eiseną kreipiasi jausman žiūrėtojo savo gracija, vertybe ar judėjimo spėka; balsas—reikšmingu ar gražiu tonu. Net vaizdinimas šlykščių esybių turi tokį patį meną charakterį—akstiną ir esti nemaloniai malonių, tarsi, tulas simfonijos ar operos kraštutinis disonansas.

Tečiau, mokėjimas pasiduoti meno reikalavimams ir pasiduoti taip, kad netapus jų (reikalavimų) užkluptu bemažant ar galvojant visai svetimą ką nors, įgyjamas didžiu darbu ir gali būti išstobulintas ilgais nuolatiniais bandymais. Pav., garsus tragikas Talma nurodo dešimties-penkiolikos metų laikotarpį. Įprotis vaidinti niekuomet negali virsti taip instinktyviu, kaip, pav., įprotis laikyti lygsvarą, nes pats menkiausias nepasisekimas gamina puolimą, ir pats bandymas tęsiasi be partrūkio visą amžį. Ir draug su tuo įprotis vaidinti mažiau daugiau menkėja nesant žiūrėtojų ir net gali ilgesniam laikui išnykti. Bet svarbiausias viso to pėdsakas,—kad aktorius gali nustoti žavėjimo galės, ko, kartais, ir pats nepastebi.

Nuo tokio prietikio geriausias apsisąugojimas esti grožės meno pajauta, kuri turi būti tiek išlavinta, kad šiurkštus ar prozaiškas tonas tuč-tuojaus nemaloniai liestu patį aktorį, it išpuolusi iš melodijos gaida veria muziką klausą.

Senųjų sceniškojo mokslo sistemų ta yda, kad jos norėjo teikti prirengtus receptus nuolatos besivystančios meno pajautos, vieton to, kad vysčius jo (meno) instinktą, pavedus artistą šio instinkto betarpiui veikimui.

Sit delko šios sistemos brukdavo aktoriui trafarėtišką scenos eiseną, trafarėtiškas balso moduliacijas, trafarėtišką manierą stovėti, sėdėti ar kit-ką veikti scenoje. Supratama, kad šio delei mokykla pati save galop užmušė: jos pradėta vengti, kaip ko-tai bereikalingo.

Šių laikų mokykla neseka mirusių formų, bet stengiasi pažadinti bei išvystyti „meno sąžinę“. Kada toji „sąžinė“ pu-sėtinai pasisako, kada asmuo mano išvystyti ir laikyti savyje tvirtą meno paveldėjimą par ištisą vaidinimą-spektaklį, veik-damas ir kunydamas dramatišką veikimą sulyg pjesės reikala-vimų, be paklaidų ir išsiblaškymo kunyti savo dialogą— toks asmuo ir yra techniškai prirengtas aktoris-profesionalas. Toks aktoris mikliau ir graičiau scenoje prie rampos orientuosis, negu kur kas už jį gabesnis diplomatas. Tokį aktorį tegalės sukirsti jo profesijos draugas, mokąs taip pat kunyti, tik turįs dau-giau ir gilesnių paveldėtų idėjų.

Aleksotas,
20. VIII 18.

RUDENS MELODIJA.

Lapai pageltę sukas po žemę
Skleisdami skundą liudną ir gaudžią.
Saulės nesmato, — dangų aptemę...
Liudesys sunkus širdį suspaudžia.
Gluosnis paniures stovi pas upę
Lapais apdengęs žolę geltonai.
Juodvarniai kranksi medžiuos sutupę.
Tamsūs sudrėgę guli dirvonai.
Smulkusai lietus žemę dar vilgo
Naikindams grožę jos paskutinę.
Bėga dar upė, bet neužilgo
Ledas suspaus jos laisvą krutinę.

P. R—nis.

DAINUOK!

Dainuok, sesute-lepunėle, —
Nevaržo niekas tau dainų!
Nebedainuosi, vargdienėlė,
Kitų sulaukusi dienų!...

Dabar dar tu, lyg pumpurėlis,
Audrų siautimo nežinai,
Tik vien kas rytas-vakarėlis
Tau pinas nuostabūs sapnai.

Širdelė, plaka nesustojus
Krutinę kaitina jausmai
O laimę siulantis rytojus
Vien šypso-juokiasi linksmi

Kiekvieną žingsnį tau palydi
Iš džiaugsmo gimusi daina;
Gražumo rožės bepavydi,
Nes tu skaitutė, tu jauna!

Bet laikas bėga, viskas mainos;
Diena pasikeičia nakčia...
Šiandien dar skamba tavo dainos,
Rytoj... gal verksi jau slapčia...

Gailės, kad žydinti jaunystė,
Ilgai taip laukusi dienos,

Ką-tik išsprogo-išsivystė
Ir šit jau žuvo nuo šalnos.

Gailės, kad meilės nesurado
Vien meile degusi širdis,
Kad sielaj amžinojo bado
Jau niekas čia nenumaldys.

Gailės, kad daug darbų pranyko
Be jokio ženklų be naudos;
Gailės negautojo vainiko,
Kurį svajota kitados...

Kaip bailios rytmečio žvaigždės
Nublykš stebėtini sapnai
Ir guls tau dumos ant širdelės,
Ir žeis krutinę kruvinai.

Ir ant gražių, žydrių akelių,
Kaip perlai, ašaros mirgės,
O skausmą, kritus tau ant kelių,
Tik vien Dievulis teregės...

Dainuok, sesute-lepunėle, —
Nevaržo niekas tau dainų!
Nebedainuosi, vargdienėlė,
Kitų sulaukusi dienų!...

V. Stonis.

PO MUŠIO.

(Skiriu kritusiems broliams).

Jau aušta diėnelė; nuraudę rytai
Liepsnoja, lyg dailūs skaitveidės skruostai
Netyčia bernelį išvydus;
Dar snaudžia paskendę migloj pagiriai,
Tik virkdo žolelę graudžiai ir jautriai
Karklynuos' lakštutė pragydus

Mušys nebesiaučia... Tylu ir ramu...
Išėlę patrankos klaikiu griaudimu
Aplinkui mirties nebesvaido,
Nebezirzia kulkos, tik vien kruvinai
Rusena sodybų karšti pelenai
Ir plėnįs pavėjui beskraido.

Lavonais išmarginta mušio lanka...
Valdovės mirties nelaboji ranka
Ne vieną gyvybę pakirto;
Tiek pludo čia kraujo! Ir kas pasakys,
Kiek brolių jaunystėj užmerkė akis
Kiek vos tepražydusių virto?

Be ženklo gyvybės jų guli šimtai...
Jų kelias jau užbaigtas... Vieno tiktai
Dar plakti širdis nenustoja;
Dar spaudžia jis ranką prie savo žaizdos,
O stingstančios lupos dar žodžius maldos
Tyliai ir graudžiai bekartoja:

„Už ką, o Augščiausias, už ką taip anksti,
Nuvyto jaunystė graži ir skaisti,
Ką tik lyg gėlė pražydėjus?
Už ką tos svajonės ir saldūs sapnai,
Kaip krintant žvaigždutė užges amžinai
Į karstą mane palydėjus?

Užgesl... Ir pasaulis daugiau nežinos
Kančių ir troškimų krutinės jaunos,
Kulka palytėtos krutinės!
Man mirstant savieji akių neužmerks
Ir niekas jaunųjų dienų neapverks,
Tik rasos riedės rytmetinės!

Sudieu sengalvėlė! Nors veidas pratys
Belaukiant sunelio dienas ir naktis,
Kaip užtekant saulės-močiutės, —
Sudieu!... Nesulauksi daugiau tu manęs:
Parneš juodvarnėlis graudingas žinias
Tau liudint pas langą grįčiutės.

Sudieu tau, sesute, graži ir jauna
Te skamba daržely linksmutė daina,
Neverk, kai atminsi broliuką,
Neverk, nors jautrioji krutinė skaudės,
Tik vien atsidusus giliai iš širdies,
Kasytėn įpink dobiliuką.

Sudieu tau, meilužė, sudieu amžinai,
Dabink sau galvelę, kaip vis dabina,

Zydėk nekalta kaip žydėjus,
Užmiršk mano karštus, jautrius žodelius,
Augštajam svirnelyj vėdink kraitelius
Širdelę kitam pažadėjus.

Sudieu tau, tėvynė, sudieu mylima, —
Priglaus mane jauną šalis svetima,
Nors mirt tarp savųjų norėjau!
Brangioji, kad butum nors kiek bent arčiau!...
Ak, plaka krutinėj' širdis vis rečiau...
Aš mirštu... Atleisk, Sutverėjau!..."

Nutilo nebaigęs, o jojo skruostai
Išlėto vis blanko, kaip auštant rytai,
Tik akis labiau sužibėjo;
Tiek grožės išpaudė į jas sopuliai,
Tiek skundo ten buvo paslėpto giliai,
Taip daug jos pasauliui kalbėjo!

Ramutės ir drėgnos, kaip gėlės lankų,
Kad svyra rasotos rytais nuo ukų,
Jos smigo į tolio gilybę
Ir stojo prieš jas ta meilutė šalis,
Kurį jam išplėšė beširdė dalis,
Išplėšė, kaip pačią gyvybę...

Vaidenas jam platus laukai Lietuvos,
Berželiais apaugę kapai ant kalvos
Ir kryžkelių senos koplyčios,
Melsvoji padangė gili ir gryna
Ir girių ošimas, ir sesės daina
Ir kaimo aprukusios gryčios.

Sapnuojas pakrypę tėvučių namai,
Graži kudikystė, prabėgus linksmiai
Ir pirmos nekaltos svajonės...
Ir slenka ir pinas jam brangūs vaizdai,
O širdį vis slėgia, vis gniaužia ledai...
Sudieu tau, pasauli ir žmonės!...

Pakilo saulutė. Pirmi spinduliai
Į veidą berneliui sužiuro meiliai,
Bet saulės jau jis nerėgėjo;
Užblėso gyvybė, nurimo kančia,
Tik dvi ašarėli ištryškę slapčia,
Kaip deimanto rasos mirgėjo...

V. Stonis.

POËTA.

Taip, aš tikrai esu poëta. Kai tik pasijutau pasaulyje, tuoj kaž kokių džiaugsmų širdis suvirpėjo. Visa gamta man vis kaž kokias dainas niuniavo. Kartą man užėjo noras pamėginti tą gamtos dainą surašyti. Koks džiaugsmas buvo, kai surašiau. Kuomet nors atsiminės imu ir skaitau, dainuoju. Rašau vieną kitą. Skaitau ir draugams:—Ana, sako, naujas poëta! Siųsi kur į laikraščius? Siųsk!—Sakau:—Pažiūrėsiu: reiks siųsti.—Nusiunčiau. Kaip gervė giedros, laukęs atsako, galų gale sulaukiau. Parašyta:—Tikimės, kad tamsta lietuvių dainium tapsi. Bet pradžia visiems sunki, ir tamsta dar pasiskaityk rusų ir lietuvių poëtų. Tuo tarpu eilučių nededame.—Nei šis, nei tas. Nelabai malonu, kad neįdėjo. Bet manau:—Tiesa, dar reik pasiskaityti. Juk poëzijos atsidėjęs beveik dar nesu skaitęs. Geresnių parašysiu.—Pasiskolinau Puškino, Lermantovo raštų rinkinius. Skaičiau Vaičiailio eiles, Pavasario balsus. Vėl rašau. Žiūriu: tikrai geresnės. Linksmaus mąstau:—Šitas tikrai priims, anas juk ir buvo nekokios.—Vėl nusiunčiau į redakciją. Ilgai laukęs gavau atsaką: Tamstą eilių ritmas šlubuoja. Nedėsimė— Rodos, kas man būtų į žandą kirtęs: taip nesmaigu pasidarė. Mąščiau šiaip, mąščiau taip. Iškart man pradėjo rodytis, kad aš visai ne poëta: tik taip koks kvaitulys man į galvą atėjęs, ir labai negerai darau, kad rašau. Po kiek laiko ramesnis pasidariau. Tiek to, skaitau savo eiles.—Tai, sakau, nei jos taip blogos, nei ką. Kokis babilas ten redaktorauja. Bene ką jis išmano.—Ir vėl pradėjau eilių rašinėti. Bet į redakcijas nebesiunčiau. Rašau, paskaitau kokiam savo draugui ir daugiau nieko. Kai-kas ir pasako:—siųsk į redakciją, kodėl nesiunti?—O aš mąstau: daugiau nebesiųsiu; jeigu jau pati redakcija pasikviestu, tai gal pažiūrėčiau.—

Bet ir mano draugai dabar neperkokiausi. Kai paskaitysi kada ką, kai ims juoktis.—Tai, sako mūsų poëta visai nuo koto nusirašė, tuoj galą gaus eiles bekaldamas.—

Visų geriausias man Antanas: jis vis ką teisingai pasako: tai koki žodį nurodo, tai ritmą pataiso. Tik nežinau, kas ir jam pasidarė. Aure parašiau jau, rodos, tikrai puikias eiles. Perskaičiau jam. Jis šypsodamasis sako.—Tai jau iš Puškino išrašai?—

— Oi kai, išrašysiu!—Bet, matyt, netikėjo, kad eilės tikrai mano, tur-but labai geros, kad taip mano.

O, ne vienam žmogui nelinkėčiau poėta būti. Daug tokių nemalonumų jis kenčia, kokių kiti nei nesapnuoja. Tik kai ateis įkvėpimas, nusives tave į kokią nepaprastą pasaulį, tada, rodos, esi kokis karalius, ar kažin kas. Bet vis neilgam. O daugiausia vis koks ilgesys, neramumas spaudžia krutinę. Niekas nemiela. Jokis darbas nesimezga. Kiti tavimi ir juokiasi.—Ar matot, vyrai, štai meilės auka. Išbales, nosį nuknebinęs. Ką jau darysi, reiks nusivest pas Marytę. Neverta duot be reikalo nunykti.—Net sunku klausyti. O kiti vėl kuo užkabinėja:—Parašyk kokią referatą ateinančiam susirinkimui! Lankyk ir tu pabėgėlius, nešiok laikraščius.—Sakau:—Negaliu, neturiu laiko.—

— Ką tokio dirbi? sudribęs, kaip lepšė. Tinginių pantis! —

— Jūs nieko nežinot, tai taip kalbat,—sakau.

— O ką mes turim žinoti? ką? gražiai klausinėjo. Nors viską metęs. imk ir eik kur.

Ėmęs ir parašiau gražų apsakymėlį. Du mokiniu Jonas ir Antanas myli vieną mokinę Onutę. Gražiai aprašiau, kaip juodu nekantrauja: kiekvienas nori Onutės širdį pavergti. Onutė vis tokia linksma, rodos, tam ir tam gera. Žiuri Antanas: Onutė labiau prie Jono linksta. Kiek neramumo Antanui!

Kartą burys draugų ir draugių išėjo už miesto pasivaikščiot. Ten buvo Antanas, Jonas ir Onutė. Jonas prie Onutės, kaip lapas prilipęs, o ji tik linksma, lyg devintam dangui. Antanas pavydu nesitveria. Niekas jam nemiela. Rodos. Onutė jam didžiausias turtas, o tas Jonas, kaip kokis slibinas jam nori ją išplėsti, praryti. Pamatė, kad Jonas šalia gilaus grovio bestovis. Kaip dykunas, liutas, Antanas šoko prie jo ir istumė į grovį...

Linksma, kad parašiau, tuoj nusinešiau Antanui, pasirodė. Paskaitęs šypsodamasis klausia:—O iš kokio romano išrašei?

— Imsi ir rašysi. Tu jau isikandai tą savo „išrašei“ ir daugiau nieko nebežinai.—

— Sakai ne? O aš net galėčiau pasakyt ir tą romaną.—

— Sakyk!—

— Tik reik sakyti... dabar ot pamiršau.—

— Taip, pamiršai! O kad ir butu kas panašu rašyta, bene maža tokių atsitikimų pasitaiko.—

— Gal but. Gal tau pačiam taip pasitaikė? Ar tik ne tu buvai tas Antanas? Ką, nepasisekė tau su Onutė? Nemylė

ji tavęs ir gana! Taip?—Nieko negalėjau atsakyti, lyg kas burną man butu užėmęs.— O gal tu busi tas Jonas? Ir tavimi negali pasitikėti. Ką gavai nutupti griovyje? Mat ne nerašai, kas toliau dėjosi. Matyti, labai malonu nebuvo,— ir gardžiai nusikvatojo.

Man taip pikta pasidarė, griebiau iš jo rankų savo rašini. — Kvailas tu man ir gana,—taręs išėjau pro duris. Antanas, matyti, visgi delto susiprato negerai su manimi pasielgęs: išbėgo į tarpdurį ir— Palauk, eisiva kartu į miestą,—šaukė mane. Nelaukiau, net ne neatsisukau.—Et, sakau, matyt, dabar visi apkiauto, Antanas dar visgi buvo... O dabar jau ir tas...—

Bet aš vistiek poėta, nors ir ne tokiems. Ziurėk jau ir mano eilės visai geros: nieko negalėjo pasakyti.— Išrašytos,—sako. Ne, jis žino, kad neišrašytos, bet tyčia taip sako. O apsakymėlis! Tam pusgalviui, matyt, pavydu, kad aš pradėjau taip gražiai rašyti, tyčiai dabar nieko neberodysiu, niekur nebesiūsiu, tegu jie sau visi pasikaria.

Tadas.

Moksleiviai Šiaurės Kaukaze.

Sunkios gyvenimo aplinkybės ypač stoka maisto privertė Petrapilio dr-jos Komitetą k. a. š. rudenį 1917 m. išvežti iš Petrapilio didžiumą vid. m. moksleivių su vaikų prieglaudomis—viso apie 300—į Šiaurės Kaukazą.

Dalis moksleivių tapo atgabenta Jekaterinodaran, Kubanės sr., o kita dalis su vaikų prieglaudomis—Krymo Stanicon, netoli Jekaterinodaro.

Daug vargo turėjo moksleiviai ir čia, pakol apsigyveno bendrabučiuose ir įstojo mokyklosna. Ilgą laiką teko gulėti ant grindų, nes kelius mėnesius neatėjo vagonai su moksleivių lovomis, drapanomis ir k...

Lėšų pragyvenimui ir užsimokėjimui už mokslą išpradžios davė Petrapilio komitetas, kurio igaliojotinis kun. Narjaskas buvo apsigyvenęs Krymo Stanicoj ir rūpinos visais moksleivių reikalais. Paskiau Jekaterinodare gyvenantieji

moksleiviai perėjo globon čia susiorganizavusio liet. komiteto tremtiniais šelpti...

Tuomet pinigus visi moksleiviai gaudavo iš Kubanės srities tremtinių komiteto...

Nors Šiaurės Kaukaze visko perteklius: duonos, mėsos, vaisių, bet moksleiviams daug ko truko. Valgis silpnas, rubai menki, apavas apskuręs...

Ir bendrabučiuose gyveno visą laiką susikimšę. Tas viskas, žinoma, atsiliepė blogai į jų sveikatą. O su silpna sveikata ir blogu valgiu—mokslas menkas. Tuli buvo taip nusilpę, kad kokiam laikui turėjo pertraukt mokslą. Gerokas nuosimtis moksleivių džiova serga...

Ką, ką, bet vidujiniam sutvarkyme moksleiviai turėjo pilną laisvę — bendrabučių „autonomiją“...

Už „autonomiją“ moksleiviai nemažai kovojo su įgaliotiniu kun. Narjasku, kuris vis nenorėjo skaitytis su moksleivių „reikalavimais“ ir siūlydavo moksleivių susirinkimuose išneštus „nutarimus“ įsidėti į „kelnių kišenę“. Bet galų gale paputus „laisvės“ vėju — atėjus bolševikams — kun. Narjauskas turėjo nusileist ir pasitraukt ¹⁾. O šelpimo reikalams buvo išrinkta iš jų pačių tarpo tam tikra komisija...

Gavę pilną laisvę susitvarkymui moksleiviai nemokėjo jos tinkamai išnaudoti. Nors jau nebemaži, tuli po usu, o neįstengvavo kaip reikiant susitvarkyt savo bendrabučiuose. Padarą budavo susirinkimą, nutaria paskirtu laiku keltis—gulti, nesibaladoti, palaikyti tvarką, o nutarimų nepildo. Rėkauja, patį tvarką ardo ir vieni kitiems kliudo... Nieko nevaržomi tuli, atvažiavę, nesiskubino įstot į mokyklas ir veltui praleido kelius mėnesius. Kiti gi ir įstoję po kelias dienas ar net savaites nelankydamo mokyklos... Už tai daugelis prie perėjimo iš vienos klasės į kitą gavo nemaž pataisų...

O ir mokslas tas labai silpnai buvo pastatytas. Ypač Krymo Stanicos gimnazijoje. Kuomet mokinyš nieko nežino — jam stato trejukę. Mokiniui vieta 4 kl. — jis sėdi 6.

Lietuvių kalbos Jekaterinodare visai nemokino... Moksleiviai patį kalbėjo tarpusavy lietuviškai-rusiškų žargonu. O prieglaudų vaikai žaisdavo rusiškų žaislus ir — sauvaliavo...

Paminėjimo vertos moksleivių vakaruškos, vadinamos „robaksais“... „Robaksai“ tankūs buvo tik ką atvažiavus,

¹⁾ Tolesnė korespondencijos tąsa parodo, kad kun. Narjauskas, matyt, galėjo turėti ne vieną raciją, nesiskaityt su moksleivių reikalavimais.
Red.

kuomet ir bernaičiai ir mergaitės Jekaterinodare gyveno viename bendrabutyje „Venecijos“ viešbutyje. Salionas didelis. Iš šalių sudėti moksleivių lagaminai, o viduris tuščias — yra kur apsisukti. Budavo beveik kas vakaras ir taisys „robaksą“. Pradės nuo 8—9 val. vakaro ir duoda garo — tripia iki 12—1 val. nakties valsus, mazurkas ir kitus paibelius... Paskiau atsibodo ir „robaksai“ ir tik retkarčiais atsikartodavo...

Dar vienas ypatingumas, kuris metėsi į akis, susiduriant su moksleiviais, tai susiporavimas. Jekaterinodare buvo aiškiai apsireiškusių porų apie 10. Dar kelius Krymo Stanicoj lietuvius moksleivius matei porelėmis ir miesto sode ir gatvėje ir robakse. Šoka — savo pora, sėdžia — poromis, vaikštinėja poromis. Dvi pori net atskirai gyveno. Nežinia, ar jie buvo susituokę civilėmis jungtuvėmis, ar visai be jungtuvių „laisva meile“ — tik ne bažnyčioj...

Tai „pažangieji“...

Jekaterinodare poriavos lietuviukai su lietuvaitėmis; Krymo Stanicoj tankiai pasitaikydavo matyti lietuvaitę su savo simpatija — rusu, o lietuviuką — su ruse.

Čia kelios lietuvaitės, naudodamosi laisve, vaikštinėdavo su rusais arba armenais iki 1—2 val. nakties... Dovanėles ir vaišes nuo pastarųjų priiminėdavo... Viena lietuvaitė moksleivė be jokių jungtuvių susigyveno su rusu ir kur tai su juo išsidingino...

Moksleiviai pamatė, jog tų toli nužengta... Buvo sušauktas Krymo Stanicos moksleivių susirinkimas, ir vaikinai pastatė merginoms kategorišką reikalavimą: Neį kojos neiškelti iš bendrabučio po 9 vakaro. Mergaitės noroms nenoroms turėjo sutikti, ir pačios skyrium pasitarusios įvedė savo tarpe discipliną...

Mokinių tarpe yra rimtų ir darbščių vyrų. Jie su Jekaterinodare gyvenančiais liet. studentais priešakyje nemažai padėjo lietuviams organizotis, kėlė jų tautišką ir politišką sąmonę...

Ateitininkų Šiaur. Kaukaze yra dvi kuopos: Jekaterinodare ir Krymo Stanicoj. Kiekviena daro savo susirinkimų, paskaitų ir leidžia po laikraštėlį, kuriuose tilpsta gan rimtų straipsnių...

Dalis at-kų su stud. Pr. Raulinaičiu priešakyje organizavo krikščionių-demokratų partijos Jekaterinodaro kuopą, kita dalis su stud. Ed. Jatuliu organizavo „Tautos Pažangos“ Jekaterinodaro kuopą. Su at-kais Voroneže ir kitur negalima buvo

susižinoti, nes visą laiką ėjo savytarpio karas „bolševikų su „kadetais“, ir keliai buvo atkirsti...

Aušrininkai beveik visi prigulėjo prie socialistų-liaudininkų partijos Jekaterinodaro kuopos, kurios narys Kirlys su kitais savo sėbrais išdavė bolševikams mokini Latoną, kaipo „kontrrevoliucionierių“.

Išdavimui paskiau pritarė ir soc.-liaud. Jekaterinodaro kuopos lideris st. J. Žiugžda. Latonas išbuvo kelius mėnesius kalėjime ir vos gyvas išėjo, išteisintas revoliucioninio tribunolo.

Paliepimu s.-l. st. P. Balio, tuomet komisaro, buvo areštuoti ateitininkas V. Čėpla drauge su kun. Narjausku ir dar vienu darbininku, kr.-dem., ir be jokios kaltės ir apkaltinimo išlaikyti kalėjime dvi savaiti...

Kiti norėjo išduot bolševikams krikšč.-dem. partijos Jekaterinodaro kuopos vadą st. Pr. Raulinaitį...

Prie tokių aplinkybių sunku buvo darbuotis.

Ir iš medžiaginio atžvilgio buvo geriau moksleiviams soc.-liaudininkams. P. Balio rekomendacija jie gavo pelningas vietas agitacijos ir propagandos skyriuje prie justicijos komisarjato...

„Gilino revoliuciją“ išsijuosę ir jautės didvyriais...

Bet kuomet užėmė Šiaurės Kaukazą „kadėtų“ savanorių armija, drąsuoliai, kurie nesuspėjo išbėgt, pabugę savo darbų prašė at-kų juos gelbėti...

At-kai kuo galėjo padėjo, nes agitatoriams ir išdavikams ne juokais grėse mirties pavojus...

Dabar moksleiviai Šiaurės Kaukaze atsidurė kritiškam padėjime. Naujoji „kadėtų“ valdžia atsisako toliau šelpti.

Mokyklų lankyt negalima, nes nėra kas užmoka už mokslą... Jaunesniems moksleiviams grėšia badas. O neturint pinigų grįžt Lietuvon taipgi negalima...

Pusalkani, pusnuogi laukia kaip gervė giedros, gražinimo Lietuvon ¹⁾).

Laisvunas.

¹⁾ Dėdami šią korespondenciją, pasitikime, kad L. Taryba bei Liet. gražinimo Komitetas atkreips akį į vargingą lietuvių moksleivių Kaukaze padėjimą ir padės jiems sugrįžti tėvynėn.

Red.

Iš mokyklų gyvenimo.

Šiauliai. Čia, nuo lapkričio pradžios 1915 metų, vokiečiams leidžiant ir kun. J. Galdiko rūpesniu tapo įkurta Šiaulių Lietuvių gimnazija, Iš pradžių buvo atidaryta tik 4-klasės. Mokesnis už mokslą 30 rb. metams, o beturčiai buvo net paliuosuojami nuo mokesnio. Garsas apie atidarymą lietuvių gimnazijos Šiauliuose greitai paplito į visas apylinkes, vienok mokinių susirinko nedaug, nes visa bemaž moksleivija buvo išbėgusi Rusijon, o kita dalis kad ir likusioji, laukė sugrįžtant rusų gimnazijos, klaidingai manydama kad lietuviškas mokslas nueisias niekais.

Klasėmis skirstėsi mokiniai šitaip: I klasėje buvo 23 mokiniai, II — 21, III — 11 ir IV — 13. Iš viso vos apie 70 mokinių.

Gimnazija buvo vedama puikiai ir pasekmingai: mokytojai visi grynai lietuviai-katalikai mokiniai taip gi, be to viskas gimnazijoje buvo aiškinami lietuvių kalba ir lietuvių dvasioje.

Mokslas dalinosi šitokiu būdu: tikybos ir filosofijos mokino kun. J. Galdikas; lietuvių ir latynų kalbų — J. Mickeliūnas, vokiečių, rusų ir prancūzų — stud. Pr. Jucaitis; matematikos (aritmetikos, algebros, geometrijos ir piešimo) — J. Gėdgaudas; Lietuvos ir visuotinės istorijos, geografijos ir dailiarasčio Z. Orvidaitė; dainavimo — varg. Poškus.

Čia pat, gimnazijos bute, buvo sudaryti vakariniai kursai suaugusiam jaunimui. Prie to iš mokinių ir pašalinių Poškaus rūpesniu buvo sutaisytas bažnytinis choras, kurs savo uolumu puikiai ir pasekmingai darbavosi.

Mokslo metai baigėsi birželio pabaigoje 1916 metais. Kad ir trumpi buvo tie metai, bet visi prisisėmę energijos, linksmi atsisveikinę su gimnazija, grįžo į savo kampelius.

Nauji mokslo metai turėjo prasidėti rugpiučio pabaigoje 1916 metais. Bet čia ištiko nelaimė — gimnazija, te veikusi vos vienus metus, liko uždaryta ir Šiaulių moksleiviai su širdies skausmu, laukė, ar nepaskelbs iš naujo apie gimnazijos atidarymą. Nors „Lietuvos Aide“ ir buvo keliais atvejais skelbta apie tai 1916 ir 1917 m. pabaigoje, bet atvažiavus moksleiviams pasirodė netiesa. Taip moksleiviai ir vargo iki kovo 1918 metų, kuomet iš naujo paskelbus kelius kart „L. Aide“ tapo įkurta iš naujo Šiaulių Lietuvių gimnazija. Mokslas joje